

Η οργάνωση του επιχειρήματος

Το παρακάτω κείμενο ανήκει σε ρητορικό λόγο. Κύριο χαρακτηριστικό του γνώρισμα είναι η πειθώ. Ο Δημοσθένης προσπαθεί να πείσει τους Αθηναίους να πλήξουν με διπλή τους ενέργεια το Φίλιππο. Στην προσπάθεια του αυτή οργανώνει το λόγο του και αναπτύσσει τα επιχειρήματά του με τον ακόλουθο τρόπο:

1. Προβάλλει τη θέση

του (απόφαση)

Φρονώ, λοιπόν, ότι με διπλή ενέργεια πρέπει εσείς να συνδράμετε την κατάσταση,

2. Τη διευκρινίζει (επεξήγηση)

και με το να σώζετε χάρη των Ολυνθίων τις πόλεις τους στέλνοντας στρατιώτες που θα το πραγματοποιήσουν αυτό, και με το να λεηλατείτε τη χώρα του Φιλίππου με πολεμικά πλοία και με άλλον στρατό.

3. Την αιτιολογεί,

αποδεικνύοντας τι θα συμβεί, αν δε δράσουν με διπλή ενέργεια, αν δηλαδή δράσουν σε μια κατεύθυνση μόνο (αιτιολόγηση)

Αν όμως το ένα από αυτά το αμελήσετε, φοβούμαι μήπως μας πάει χαμένη η εκστρατεία· γιατί, αν εσείς μόνο τη χώρα του βλάπτετε, θα το αντέξει αυτό, θα υποτάξει την Όλυνθο και ύστερα θα έλθει στην πατρίδα του κι εύκολα θα σας αποκρούσει. Εάν πάλι εσείς στείλετε βοήθεια μόνο στην Όλυνθο, βλέποντας τη χώρα του να μη διατρέχει κανέναν κίνδυνο, θα καθίσει εκεί για πολιορκία και θα παρακολουθεί από κοντά την επιχείρηση, και με τον καιρό θα υποτάξει τους πολιορκημένους.

4. Συμπεραίνει (συμπέρασμα)

Πρέπει, λοιπόν, η βοήθεια να είναι μεγάλη και να προσφερθεί με διπλή ενέργεια.

Επιχείρημα,

λέει η Λογική, είναι μια σειρά από προτάσεις που συνδέονται μεταξύ τους χωρίς χάσματα και απολήγουν σε μια τελική πρόταση, που λέγεται συμπέρασμα· σκοπός του επιχειρήματος είναι να υποδείξει την αλήθεια μιας θέσης/ απόφασης (αποφαίνομαι). Αυτά σημαίνουν ότι οι προτάσεις που οδηγούν στο συμπέρασμα βρίσκονται σε λογικές σχέσεις μεταξύ τους, η επόμενη δηλαδή είναι λογική ακολουθία της προηγούμενης. Γι' αυτό και έχουν κάποιους όρους κοινούς, που γίνονται η γέφυρα για τη μετάβαση από τη μια (πρόταση) στην άλλη.

Η οργάνωση του λόγου και η αιτιολόγηση

Κάποτε οι συγγραφείς προσπαθούν να πείσουν χρησιμοποιώντας στην απόδειξη την αιτιολόγηση. Αυτό σημαίνει ότι προβάλλουν μια θέση και ύστερα ζητούν τα υποστηρίγματα της, την αιτιολογούν, λένε δηλαδή γιατί αυτή η θέση είναι σωστή. Στις περιπτώσεις αυτές η θέση προηγείται από τις αποδείξεις, θα μπορούσε όμως και να ακολουθεί ή να είναι κωνεμένη μέσα στο υποστηρικτικό υλικό.

Η υποστήριξη της θέσης μέσα σε μια παράγραφο ή σε ευρύτερο κείμενο μπορεί να γίνει **με ποικίλους τρόπους αιτιολόγησης** και πειθούς, όπως είναι π.χ. οι συλλογισμοί, οι στατιστικές ενδείξεις, οι μαρτυρίες των ειδικών κτλ.· αυτοί πάλι οι τρόποι εκφράζονται με αιτιολογικές προτάσεις, οι οποίες, όπως σας είναι γνωστό, εισάγονται με αιτιολογικούς συνδέσμους: γιατί, διότι, επειδή, αφού, που, καθώς κτλ.

Αν και αυτό δεν είναι απόλυτο, αφού η αιτιολόγηση μπορεί να γίνει και με άλλα εκφραστικά μέσα· έτσι συμβαίνει π.χ. στους υποθετικούς λόγους, όταν με την υπόθεση εκφράζεται παραστατικότερα το αίτιο εκείνου που περιέχεται στην απόδοση: Εγώ δε φταίω, αν (= επειδή) εσύ δεν καταλαβαίνεις.

Κάποτε η αιτιολόγηση περιέχεται μέσα σε ένα ευρύτερο κείμενο, στο οποίο, εκτός από τους αιτιολογικούς, χρησιμοποιούνται και άλλοι σύνδεσμοι.

Πώς απαντάμε σε αντίστοιχη ερώτηση:

Οδηγία ΙΕΠ: "Ισχυρίζεται ότι... και αιτιολογεί τον ισχυρισμό της... και στη συνέχεια στηρίζει τον ισχυρισμό της με τη χρήση ενός παραδείγματος..."

Οι μαθητές καλούνται να εστιάσουν στο περιεχόμενο του επιχειρήματος και να αναδείξουν σε ένα δικό τους κείμενο την αποδεικτέα θέση/τον βασικό ισχυρισμό του συγγραφέα και τις ιδέες ή τεκμήρια με τα οποία τη στηρίζει, χωρίς να αναπαράγουν ΜΗΧΑΝΙΚΑ τη θεωρία των τρόπων και μέσων πειθούς.

Άσκηση

Να παρουσιάσετε την οργάνωση των ακόλουθων επιχειρημάτων.

1. Η επιείκεια είναι προϊόν καλλιέργειας και αξία υψηλής νοημοσύνης. Είναι απαραίτητη, είναι το ωφέλιμο συστατικό συνοχής του κοινωνικού ιστού. Μας κάνει να αισθανόμαστε ασφαλείς μέσα στην ευαλωτότητά μας. Προστατευμένοι μέσα στην ανεπάρκειά μας. Είναι η παραδοχή ότι είμαστε άνθρωποι, είμαστε ατελείς, προβαίνουμε σε λάθη. Εάν η κατανόηση έχει την επικαρπία έναντι της αδιαλλαξίας θα λειτουργεί ως δίκτυ ασφαλείας για να μπορέσουμε να κάνουμε τη συζήτηση πάνω στο τι είναι σωστότερο και δικαιότερο για το σύνολο. Η κουλτούρα της ακύρωσης περιγράφει ό,τι ακριβώς έχει πρόθεση να κάνει: απλώς καταργεί τους διαλόγους που είναι απαραίτητοι να γίνουν. Δημιουργεί αποπνιξία. Χωρίς ατοπήματα δεν υπάρχει παιχνίδι, αναζήτηση, αυθάδεια, τολμηρότητα, δημιουργικότητα, σύγκρουση και διορθωτικές κινήσεις.

Ελεάννα Βλαστού

2. Αυτό δεν σημαίνει ότι οι εθνικοί δεσμοί είναι κάτι κακό. Τα τεράστια συστήματα δεν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς να υπάρχει μαζική αφοσίωση, και το να διευρύνεται ο κύκλος της ανθρώπινης ενσυναίσθησης έχει τα καλά του. Οι ήπιες μορφές πατριωτισμού είναι από τα πιο αγαθοεργά ανθρώπινα δημιουργήματα. Το να πιστεύω ότι το έθνος μου είναι μοναδικό, ότι αξίζει την αφοσίωσή μου και ότι έχω ειδικές υποχρεώσεις απέναντι στα μέλη του με ωθεί να φροντίζω τους άλλους και να κάνω θυσίες για λογαριασμό τους. Είναι μεγάλο λάθος να φαντάζεται κανείς ότι χωρίς εθνικισμό θα ζούσαμε όλοι σε έναν φιλελεύθερο παράδεισο. Το πιθανότερο είναι ότι θα ζούσαμε σε ένα φυλετικό χάος. Ειρηνικές, εύπορες κοινότητες όπως η Σουηδία, η Γερμανία και η Ελβετία διαθέτουν όλες ένα ισχυρό εθνικιστικό αίσθημα. Ο κατάλογος με τις χώρες που δεν διαθέτουν ισχυρούς εθνικούς δεσμούς περιλαμβάνει το Αφγανιστάν, τη Σομαλία, το Κονγκό και τα περισσότερα άλλα
αποτυχημένα
κράτη.

Yuval Noah Harari

3. Προκαλεί, λοιπόν, ένα δυσάρεστο είδος απορίας η περιφρόνηση διάφορων πολιτικών χώρων, και κυρίως της αντιπολίτευσης, όχι προς τις εθνικιστικές ακρότητες (δεν είδαμε, άλλωστε, πολλές τέτοιες), αλλά προς την ίδια την έννοια της εθνικής συνείδησης στην πιο αθώα και ακρωμάτιστη εκδοχή της. Εδώ και μέρες, πολιτικοί και κοινωνικά δίκτυα σε αγαστή συνεργασία προσπαθούν να υποβαθμίσουν την επίκαιρη συζήτηση περί έθνους σε ανεπιθύμητο παραληρηματικό θόρυβο, σαν να πρόκειται για κάτι ευτελές και οριακά κακοποιητικό. Η στάση αυτή μπροστά σε κάθε υπόνοια εθνικού ζητήματος είναι απολύτως παράλογη. Όχι απλώς επειδή πολλοί απ' όσους την ενστερνίζονται, υπό άλλες συνθήκες, πλησιέστερες στις ιδεοληψίες τους, σπεύδουν να υιοθετήσουν ομαδικές ταυτότητες και σύμβολα, όπως ακριβώς οι κοινωνοί μιας εθνικής ιδέας. Είναι παράλογη επειδή η εθνική ταυτότητα δεν σημαίνει απαραίτητα εθνική υποχρέωση και υπερηφάνεια, όπως φοβούνται. Σημαίνει αυτογνωσία. Εξερεύνηση μιας εκτεταμένης ρίζας που εξηγεί εναργώς τη σύνθετη πραγματικότητα που ζούμε σήμερα όσοι αναγνωρίζομαστε ως Έλληνες.

Άρης Αλεξανδρής

Ενδεικτικές απαντήσεις:

1. Ο **ισχυρισμός** της αρθρογράφου είναι πως «η επιείκεια, η οποία αποτελεί προϊόν καλλιέργειας και αξία υψηλής νοημοσύνης, είναι απαραίτητη, καθώς αποτελεί επωφελές στοιχείο συνοχής του κοινωνικού ιστού». **Αιτιολογεί**, αρχικά, τον ισχυρισμό αυτόν επισημαίνοντας τα οφέλη που προκύπτουν από την επιείκεια, μιας και επιτρέπει στα άτομα να αισθάνονται ασφαλή και προστατευμένα παρά την ανεπάρκεια, τις ατέλειες και τα λάθη τους. **Ενισχύει, ακολούθως, την αιτιολόγηση του ισχυρισμού της μέσα από τη σύγκριση δύο αντίθετων καταστάσεων**, την επικράτηση της επιείκειας και την απουσία της. Η κυριαρχία της επιείκειας και της κατανόησης έναντι της αδιαλλαξίας διασφαλίζει τη δυνατότητα διαλόγου για τη διερεύνηση της ορθότερης επιλογής. Αντιθέτως, η κυριαρχία της αδιαλλαξίας καθιστά ανέφικτη οποιαδήποτε διαδικασία διαλόγου. **Διευκρινίζει, τέλος**, πως χωρίς τα λάθη και τα ατοπήματα δεν είναι εφικτή η αναζήτηση, η δημιουργικότητα, αλλά και η επανόρθωση.
2. Ο **ισχυρισμός** του συγγραφέα είναι πως «οι ήπιες μορφές πατριωτισμού αποτελούν ένα από τα πιο αγαθοεργά ανθρώπινα δημιουργήματα». Τον ισχυρισμό αυτό **τον αιτιολογεί** επισημαίνοντας πως «τα τεράστια συστήματα δεν μπορούν να λειτουργήσουν χωρίς να υπάρχει μαζική αφοσίωση». **Διευκρινίζει**, άλλωστε, πως η αφοσίωση του ατόμου στο έθνος του το ωθεί να φροντίζει τους συμπολίτες του και να κάνει θυσίες για χάρη τους. Ακολούθως **αιτιολογεί περαιτέρω τον συλλογισμό του** επιχειρώντας να φανερώσει ότι είναι λανθασμένη η προσδοκία ορισμένων πως χωρίς τον πατριωτισμό θα ζούσαν όλοι οι άνθρωποι σ' έναν «φιλελεύθερο παράδεισο», **παρουσιάζοντας ως τεκμήρια** παραδείγματα από σύγχρονες χώρες. Ειρηνικά και εύπορα κράτη, όπως η Σουηδία, η Γερμανία και η Ελβετία διαθέτουν ισχυρό εθνικιστικό -πατριωτικό- αίσθημα, ενώ αποτυχημένα κράτη, όπως το Αφγανιστάν, η Σομαλία και το Κονγκό δεν διαθέτουν ισχυρούς εθνικούς δεσμούς.
3. Ο αρθρογράφος **ισχυρίζεται** πως η περιφρόνηση που επιδεικνύουν διάφοροι πολιτικοί χώροι απέναντι στην έννοια της εθνικής συνείδησης αποτελεί μια δυσάρεστη και «απολύτως παράλογη» κατάσταση. **Διευκρινίζει** τον ισχυρισμό του αναφέροντας την προσπάθεια ορισμένων πολιτικών προσώπων να υποβαθμίσουν τη συζήτηση σχετικά με την έννοια του έθνους σε κάτι το ανεπιθύμητο, σαν να είναι ανούσια ή και κακοποιητική. **Αιτιολογεί τον ισχυρισμό του** επισημαίνοντας αφενός την υποκριτική στάση των πολιτικών αυτών, οι οποίοι όταν πρόκειται για στοιχεία σχετικά με τις ιδεοληψίες τους «σπεύδουν να υιοθετήσουν ομαδικές ταυτότητες και σύμβολα» και αφετέρου τονίζοντας πως η έννοια της εθνικής ταυτότητας δεν συνδέεται κατ' ανάγκη με κάποιου είδους εθνική υποχρέωση και υπερηφάνεια, αλλά με την ουσιαστική συνθήκη της «αυτογνωσίας». Όπως **επεξηγεί** ο αρθρογράφος, η διερεύνηση της εθνικής ταυτότητας, σημαίνει την εξερεύνηση του παρελθόντος προκειμένου να επιτευχθεί η κατανόηση της σύνθετης πραγματικότητας που βιώνουν σήμερα οι Έλληνες.